

Notitie uitwerking beroepsprofielen

Inleiding

De generale synode heeft tijdens haar vergadering van 21 en 22 april 2023 besloten om het rapport *Werkers aan het mozaïek van kerkplekken (WMK)* in dankbaarheid te aanvaarden. Ze ziet het als een belangrijke tussenstap tussen fase 1 (onderzoek en verdieping) en fase 3 (verdere concretisering van beroepsprofielen) van het gesprek over het ambt.

Vier werkgroepen hebben de opdracht gekregen om met fase 3 aan de slag te gaan. Zij buigen zich over de thema's opleidingen, beroepbaarheid, rechtspositie en samenwerking. Het integrale eindrapport van deze werkgroepen wordt tijdens de vergadering van 19 en 20 april 2024 aangeboden voor bespreking en besluitvorming.

Tijdens de vergadering van afgelopen april heeft de generale synode ook opdracht gegeven om de vastgestelde beroepsprofielen van 'pastor' en predikant uit het rapport *WMK* eerst nader uit te werken. Wij, de werkgroepen Opleidingen en Beroepbaarheid, zijn met deze opdracht aan de slag gegaan. In deze notitie presenteren we onze bevindingen. De notitie wordt besproken tijdens de synodevergadering van 17 en 18 november 2023.

Bij de uitwerking van deze opdracht delen we alvast enkele inzichten die we hebben opgedaan bij ons werk voor fase 3 van het ambtstraject. We benoemen ze om u als lezer beter mee te kunnen nemen in onze overwegingen. Deze inzichten zijn niet aan de orde in de generale synode van november 2023. Het gaat om *voorlopige inzichten* die ook gedeeld zijn tijdens de online consultaties van september. De werkgroepen werken deze ideeën de komende tijd verder uit, waarbij de feedback uit de consultaties en de novembersynode wordt meegenomen. Dat gebeurt in nauw contact met de betrokkenen. De uitkomsten worden gepresenteerd in een eindrapportage voor de generale synode van april 2024.

Nu is eerst de nadere uitwerking van de beroepsprofielen 'pastor' en predikant aan de orde. Bij deze uitwerking hebben de werkgroepen drie punten in gedachten gehouden die we ook deelden tijdens de consultaties:

- Hoe komen we tegemoet aan de behoeften en noden van gemeenten?
- Hoe zorgen we voor kwalitatief goede voorgangers?
- Hoe zorgen we dat het ambt maximaal toegankelijk wordt voor hen die zich geroepen weten (de 'aantrekkelijkheid')?

Deze vragen lopen als rode draden door dit voorstel.

Dr. Barbara de Kort
Prof. Dr. Pieter Vos
Drs. Eduard Groen
Drs. Arnolt Stijf
Drs. Carlo van Dijk
Dr. Ludwig Hoeksema
Drs. Minette Kits Nieuwenkamp

Werkgroep Opleidingen

Ds. Dick Steenks
Ds. Arie van der Maas
Ds. Klaas Dijkstra
Esther de Vegt
Ir. Harmen van der Kolk
Ds. Eline Baggerman

Werkgroep Beroepbaarheid

Opdracht

De synode heeft ons de opdracht gegeven om de beroepsprofielen uit het rapport *Werkers aan het mozaïek van kerkplekken (WMK)* nader uit te werken. Daarbij hanteren we de volgende algemene uitgangspunten:

- Het rapport *WMK*, inclusief de besluiten die hierover genomen zijn. Maar ook: de zorgen en kritische vragen die leven bij leden en adviseurs van de generale synode.
- De voorgaande rapporten, die mede richtinggevend waren voor het rapport *WMK* en daarmee ook voor het werk van de werkgroepen in fase 3.
- De specifieke expertise die aanwezig is in de werkgroepen die deze notitie schrijven: het onderwijsveld (werkgroep Opleidingen) en de kerkelijke praktijk (werkgroep Beroepbaarheid).

Daarnaast zijn er vijf specifieke uitgangspunten voor de nadere uitwerking van de profielen 'pastor' en predikant. Deze punten zijn vastgesteld door de vergadering van de generale synode in april 2023:

- In het ene ambt van Denaar des Woords hebben beide varianten ('pastor' en predikant) in de basis dezelfde roeping en werkzaamheden.
- Sterker dan in het rapport *WMK* is gebeurd, moet de predikant worden beschreven als uitbreiding en doorgroeimogelijkheid ten opzichte van de voorganger met hbo-opleiding.
- De predikant verricht het dienstwerk in dit ambt met inzet van academische kennis, vaardigheden en reflectie, wat voor de kerk in verleden, heden en toekomst van groot belang is.
- Het voorgaande komt niet in mindering op de erkenning en waardering voor de voorganger met hbo-opleiding wat betreft zijn roeping, ambt, bekwaamheid en zegenrijke dienstwerk.
- Tussen deze twee varianten van Denaar des Woords is geen sprake van leiding of gezag ten opzichte van elkaar, zij aanvaarden elkaar als mededienaren van Christus (vgl. NGB art. 31).

Plaats van deze notitie binnen het ambtstraject

Generale synode april 2023

Werkers aan het mozaïek van kerkplekken is aangenomen.

Generale synode november 2023

Besluit over nadere uitwerking beroepsprofielen (deze notitie).

Generale synode april 2024

Eindrapportage van de vier werkgroepen.

Uitwerking van de profielen

Vooraf

In het rapport *WMK* is bewust gekozen voor een eenvoudige structuur van drie beroepsprofielen. Deze profielen brengen enerzijds orde in de bestaande praktijk, anderzijds geven ze ruimte voor verdere differentiatie. Daarmee kunnen de profielen nu en in de toekomst aansluiten op verschillende, dynamische contexten.

De opstellers van het rapport *WMK* hebben er terecht voor gekozen om de verdere invulling van deze drie brede profielen over te laten aan de werkgroepen in fase 3. De profielen krijgen handen en voeten in overleg met de opleidingen en het werkveld.

Het is goed om te beseffen dat het gesprek over de profielen nooit af is. Ook na dit synodale proces over het ambt hebben kerk en opleidingspartners de taak om dat gesprek te blijven voeren. De context van het werk in de kerk verandert sneller dan ooit. Dit vraagt om wendbare beroepsprofielen die meegroeien met kerk en samenleving.

Keuze voor eenzelfde niveau

De werkgroepen Opleidingen en Beroepbaarheid kregen de specifieke opdracht om de beroepsprofielen ‘pastor’ en predikant nader uit te werken. We constateerden allereerst dat er spanning staat op het synodebesluit van april 2023:

- *enerzijds* beschrijft het besluit dat het bij ‘pastor’ en predikant om dezelfde roeping, ordinatie en werkzaamheden gaat,
- *anderzijds* wordt benoemd dat de predikant beschreven moet worden als ‘doorgroeimogelijkheid’ ten opzichte van de ‘pastor’.

De vraag naar deze doorgroeimogelijkheid komt op vanuit de *huidige praktijk* van kerkelijk werkers die nu al werken als voorganger van een gemeente. De werkgroepen hebben in de eerste plaats nagedacht over de *toekomstige praktijk*: wat vragen we straks van de Dienaren des Woords?

Van daaruit hebben we gekozen voor eenzelfde werk- en denkniveau voor beide profielen. Zowel de predikant als de ‘pastor’ heeft immers “in de basis dezelfde roeping en werkzaamheden”, beiden worden ook geordineerd.¹ Daar komt bij dat de zwaarte en complexiteit van het beroep van voorganger is toegenomen, zoals ook beschreven in het rapport *Geroepen door Christus*. Dit leidt tot de conclusie dat beide beroepsprofielen een werk- en denkniveau NLQF 7 veronderstellen.² Daarmee waarborgen we de kwaliteit die nodig is voor het ambt van Dienaar des Woords.

Hiermee geven we een nadere invulling aan het rapport *WMK*, dat pleit voor *minimaal* NLQF 6 voor de ‘pastor’. Uiteraard denken de werkgroepen ook na over wat dit betekent voor de huidige praktijk en de kerkelijk werkers. Daarover verderop meer.

¹ Zie [Genomen besluiten tijdens de vergadering van de Generale Synode \(21-22 april 2023\)](#).

² Het Nederlands Kwalificatieraamwerk (NLQF) biedt standaarden voor het bepalen van werk- en denkniveaus. NLQF kent 8 niveaus en 1 instroomniveau.

Onderscheid tussen de profielen

Ook al hebben de beroepsprofielen 'pastor' en predikant hetzelfde niveau, dat betekent niet dat ze via dezelfde route opgeleid (dienen te) worden. Zowel iemand met een hbo-master (voor de 'pastor') als iemand met een wo-master (voor de predikant) heeft niveau NLQF 7. Maar een hbo-master legt duidelijk andere accenten dan een wo-master. De opleiding tot predikant duurt nu 6 jaar (3 jaar bachelor en 3 jaar master). Voor de 'pastor' wordt nu gedacht aan een hbo-bachelor (4 jaar) en een hbo-master (2 jaar). Dit betekent dat beide profielen opgeleid zouden worden in 6 jaar. In de onderstaande tabel geven we het verschil in opleiding kort weer:

Verschil in opleiding 'pastor' en predikant	
Master hbo (NLQF 7)	Master wo (NLQF 7)
De hbo-master richt zich op onderzoek en ontwikkeling op wetenschappelijk niveau van 'kennis die werkt': praktijkgerichte kennis die toepasbaar is in het werkveld.	De wo-master is onder meer gericht op zelfstandig wetenschappelijk onderzoek. Dit onderzoek focust op de ontwikkeling van generaliseerbare (wetenschappelijke) kennis die bijdraagt aan kennisverbreding.
Een hbo-master is gesitueerd in een praktijk. Deze praktijk is het uitgangspunt voor het onderwijs. Vaak zijn er meerdere (lange) stages.	Een wo-master is gericht op het kunnen functioneren in praktijken en kent daarom 'oefenpraktijken' en kennismaking met die praktijk, vaak via (korte) stages.

Deze differentiatie in opleidingen draagt mede bij aan de verschillende karakters van de beroepsprofielen 'pastor' en predikant. Aspirant-studenten kiezen vaak heel bewust voor het een of het ander, op basis van leerstijlen, beroepsoriëntatie en vooropleiding. Het gaat hier om een verschil in profiel:

- Een hbo-student is meer praktijk- en beroepsgericht en wil aan de slag met verbetering en vernieuwing van de praktijk.
- Een wo-student is meer gericht op studie en kennisontwikkeling en wil vervolgens met die kennis aan de slag.

Zo ontstaan er meerdere mogelijkheden qua opleiding (met meer studenten). De academische route (via de PThU) is en blijft essentieel voor het wetenschappelijke niveau van kennis en expertise binnen de kerk. Daarnaast erkennen we het belang van hbo-opleidingen (op masterniveau) voor het inbrengen van praktijkgerichte kennis in de kerk. De diversiteit van werkers en hun opleidingen kan zo groeien, elk met hun eigen expertise, passend bij een mozaïek van kerkplekken.

Concreet: De 'pastor' begint met meer praktijkervaring en inzichten voor vernieuwing en verandering, de predikant heeft meer meegekregen op het gebied van exegese, dogmatiek, hermeneutiek, homiletiek en andere theologische vakken. Bij 'pastores' is er in de opleiding aandacht voor de grondtalen, bij predikanten is grondige scholing in het Hebreeuws en nieuwtestamentisch Grieks een fundamenteel onderdeel. 'Pastores' en predikanten

verschillen in opleiding, attitude, aanpak en persoonlijkheid. In de praktijk leren zij van elkaars invalshoeken en expertise. Beide benaderingen zijn nodig.

Zoals eerder genoemd zegt een NLQF-niveau iets over het werk- en denkniveau. Dit niveau wordt bereikt door het volgen van een opleiding, maar ook door werkervaring en andersoortige studie. Opleidingsinstituten hebben een instrumentarium om eerder verworven competenties (EVC's) of leeruitkomsten te valideren of te erkennen.

Een voorbeeld: veel kerkelijk werkers binnen de Protestantse Kerk hebben een hbo-bachelor gedaan (NLQF 6). Maar ze hebben daarnaast aanvullende studie(s) gedaan en ervaring opgebouwd. Die eerder verworven competenties kunnen erkend worden via validering, eventueel aangevuld met (delen van) een opleiding. Het is goed denkbaar dat een kerkelijk werker die al vele jaren als voorganger werkt in onze kerk, functioneert op NLQF-7-niveau. Hij of zij zou dan geordineerd kunnen worden als Dienaar des Woords. Het kan ook zijn dat er eerst nog een aanvullende opleiding nodig is, dat vereist maatwerk.

De komende periode denken we na hoe we de *huidige* praktijk kunnen laten aansluiten op de *toekomstige* praktijk. Erkenning van de eerder verworven competenties zal daarbij een essentiële rol spelen. De verdere uitwerking van een en ander (denk aan opleidingsroutes, inhoudelijke competenties etc.) wordt in het rapport voor de synode van april 2024 voorgelegd.

Doorgroeimogelijkheden

Een belangrijk aandachtspunt in de opdrachtomschrijving voor deze notitie is de doorgroei en het ontwikkelperspectief van werkers in de kerk. We noemden eerder al een van de uitgangspunten van de synode, dat “de predikant sterker beschreven moet worden als uitbreiding en doorgroeimogelijkheid ten opzichte van de voorganger met hbo-opleiding”.

In het voorgaande hebben we gekozen voor hetzelfde NLQF-niveau voor ‘pastor’ en predikant. Dit betekent dat beiden functioneren als Dienaar des Woords, op hetzelfde werk- en denkniveau. De consequentie hiervan is dat de predikant niet langer een ‘uitbreiding’ is ten opzichte van de voorganger met een hbo-opleiding. ‘Pastor’ en predikant werken naast elkaar, leren van elkaar en vullen elkaar aan.

Er zijn wel andere vormen van opleiding, doorgroei en ‘blijven leren’ denkbaar. De vier werkgroepen uit fase 3 werken deze de komende maanden uit. We schetsen alvast (in alle voorlopigheid) de volgende contouren:

- Doorgroei van het **profiel ‘kerkelijk specialist’** naar dat van ‘pastor’ of predikant. Uiteraard is er ook een horizontale doorgroeimogelijkheid: een predikant kan een hbo-master volgen, en andersom;
- De mogelijkheden voor een **(leer)vicariaat**. De (leer)vicaris is iemand die tijdens zijn/haar masteropleiding (hbo of wo) al aan het werk gaat in de kerk. Deze persoon kan een gemeente/kerkplek dienen onder begeleiding van een ‘pastor’ of predikant en werkt tijdens zijn/haar studie.

- Verdere **specialisaties** na de primaire opleiding. Specialisaties via de route van de permanente educatie blijven voor alle profielen bestaan, ook voor pioniers. Ze worden gehonoreerd in samenwerkingsverbanden waar ieder zijn of haar specifieke inbreng heeft. Denk bijvoorbeeld aan interimopleidingen, geestelijke begeleiding, missionaire specialisatie en mogelijke andere studietrajecten. Een optie is bijvoorbeeld ook dat een predikant zich verder ontwikkelt als onderzoeker en promoveert (in onderwijstermen werk- en denkniveau NLQF 8).
- Specialisatie in de vorm van **loopbaanontwikkeling**. Zo kunnen er meerdere rollen en taken ontstaan van waaruit werkers opgedane kennis delen met collega's en de hele kerk. Op deze manier maken we het voor mensen die geroepen en geschikt bevonden zijn, optimaal mogelijk om hun plek in de kerk te vinden en geestelijk vitaal te blijven.
- Meer ruimte voor de (al bestaande) **Associate Degree (AD)**. Deze tweejarige opleiding leidt tot een werk- en denkniveau op NLQF 5, uiteraard met mogelijkheden om door te groeien naar een hbo-bachelor. Iemand met een AD zou in de kerk kunnen werken naast – en als aanvulling op – een voorganger of kerkelijk werker, bijvoorbeeld in de catechese of het pastoraat.

Meer in het algemeen pleiten de werkgroepen voor het creëren van flexibele routes en studiemogelijkheden voor álle werkers in de kerk (het zogeheten 'leven lang leren'). Te denken valt aan opleidingen, nascholing en samen optrekken in teams waarin mensen elkaar aanvullen (intervisie). We onderzoeken ook hoe de verschillende hbo-/wo-opleidingen in Nederland en het buitenland beter op elkaar kunnen aansluiten.

Tot slot: met de mogelijkheid voor het genoemde leer-werktraject (het leervicariaat) komen we tegemoet aan de nood die kerken ervaren door het grote tekort aan voorgangers. Het vergroot de 'aantrekkelijkheid' (toegankelijkheid/ flexibiliteit) om te gaan studeren en te werken in de kerk, voor zowel reguliere studenten als zij-instromers. Hiermee wordt de toegang tot het ambt van Dienaar des Woords beter bereikbaar voor hen die zich geroepen weten en van wie die roeping bevestigd wordt.

Samenvatting

De synode heeft ons gevraagd om de beroepsprofielen ‘pastor’ en predikant uit het rapport *Werkers aan het mozaïek van kerkplekken* verder uit te werken. In onze zoektocht naar een scherpere profilering hebben we gekeken naar de thema’s werk- en denkniveau, verschil in profiel, en doorgroeimogelijkheden.

‘Pastor’ en predikant dragen beiden het ambt van Dienaar des Woords. Toch verschillen de twee in profilering. Dat verschil zit wat ons betreft niet in het werk- en denkniveau. Anders dan in het rapport *WMK* pleiten we ervoor dat ‘pastor’ en predikant beiden niveau NLQF 7 hebben. Dit niveau is ons inziens noodzakelijk vanwege de zwaarte en complexiteit van het beroep.

Het onderscheid tussen beide profielen zit vooral in opleiding, attitude, aanpak en persoonlijkheid van de ‘pastor’ dan wel predikant. Beide profielen vullen elkaar aan: ze kunnen van elkaar leren en elkaar inspireren.

Er zijn verschillende mogelijkheden voor doorstroming en loopbaanontwikkeling denkbaar. ‘Kerkelijk specialisten’ kunnen via een hbo- dan wel wo-master doorgroeien naar het profiel van ‘pastor’ of predikant. We denken daarbij aan leer-werkplekken: de masterstudent gaat al aan het werk in een gemeente. Daarnaast kunnen opleiding, nascholing en/of specialisatie leiden tot verruiming of verandering van de rol of taak van een ‘kerkelijk specialist’, ‘pastor’ of predikant.

De werkgroepen sluiten hiermee aan op de uitgangspunten van de generale synode:

- Het gaat in beide profielen om het ene ambt van Dienaar des Woords. Binnen dat ambt hebben zowel ‘pastor’ als predikant dezelfde roeping en werkzaamheden. Er is geen sprake van een gezagsverhouding.
- De predikant wordt opgeleid op academisch niveau en dat wordt ten volle gewaardeerd. Deze waardering “komt niet in mindering op de erkenning en waardering voor de voorganger met een hbo-opleiding (‘pastor’)”.
- De beoogde doorgroeimogelijkheid van ‘pastor’ naar predikant wordt niet gehonoreerd, omdat gekozen is voor eenzelfde opleidingsniveau. De werkgroepen zien wel allerlei andere mogelijkheden om (door)groei en loopbaanontwikkeling te bevorderen en te stimuleren. Uiteraard is een van de opties dat een ‘pastor’ een academische master doet en van profiel wisselt.

Met deze uitwerking geven we ook invulling aan de drie leidende principes die we met de synode (in de consultaties) besproken hebben: dit voorstel komt tegemoet aan de nood die gemeenten ervaren, het houdt de kwaliteit en het niveau van de voorganger overeind, en het wijst tegelijk een weg om de ‘toegankelijkheid’ van het ambt te vergroten voor hen die zich geroepen weten.

Deze notitie heeft hiermee belangrijke vragen rond de beroepsprofielen besproken zoals die gesteld zijn in de synode van april 2023. Uiteraard zijn er veel meer vragen rondom verdere uitwerking en concretisering van de profielen. Die worden momenteel door de werkgroepen opgepakt (fase 3) en komen aan de orde in april 2024.